

M:BE Màster Barcelona-Europa Literatura i història comparada dels intel·lectuals

Direcció: Antoni Martí Monterde
Subdirecció: Teresa Rosell Nicolás
Universitat de Barcelona
Facultat de Filologia
Grup de Recerca
Literatura Comparada
en l'Espai Intel·lectual Europeu

M:BE Postgrau 2:
Història
de l'Europeisme
Cultural
a Catalunya

Direcció:
Dr. Antoni Martí Monterde
Subdirecció:
Dra. Teresa Rosell Nicolás

Coordinadors:
Àlex Matas Pons
Bernat Padró

Curs 2018-2019

Pla docent

Objectius:

Presentació de la metodologia i conceptes de la Història intel·lectual i de la Història comparada dels intel·lectuals. Presentació de la metodologia i conceptes, i de la idea d'Europa en termes literaris.

L'objectiu del curs és, en primer lloc, presentar la metodologia i conceptes de la sociologia, la història dels intel·lectuals, per tal de fonamentar allò que hauria de ser una història comparada dels intel·lectuals en perspectiva europea; després, examinar la problemàtica d'una història de les idees o intel·lectual en relació a la història de la cultura i de la literatura; tot seguit, analitzar els conceptes i mètodes d'anàlisi més actuals de la sociologia de la literatura; i, finalment, discutir la relació entre les nocions de literatura nacional, literatura europea i *Weltliteratur* (també República mundial de les Lletres o *World literature*).

Continguts:

- Introducció a la Història comparada dels intel·lectuals.
- Sociologia de la literatura, camp literari, camp intel·lectual.
- Internacionalitat literària.
- Literatura europea: teoria i crítica.
- La idea de capital cultural.
- Capital cultural, capitals culturals, ciutats capitals.
- Crítica cultural.
- Teoria de la ciutat i modernitat crítica.
- Història intel·lectual de les ciutats.
- Perspectives polítiques i implicacions ciutadanes de la literatura.

Avaluació

Presentació d'una monografia sobre algun dels aspectes desenvolupats en el mòdul.

Activitats docents i acadèmiques

Seminari 1

Història comparada dels intel·lectuals, principis i conceptes

---

Introducció a la història intel·lectual i la història comparada dels intel·lectuals, en relació a la història de la literatura y la crítica cultural. Definició de camp intel·lectual, camp literari, i altres marcs conceptuals necessaris en una història intel·lectual de base literària, prenent com a marc de referència la perspectiva europea i la història cultural de les ciutats. El punt de partida conceptual seran les propostes de Pierre Bourdieu, Christophe Charle, Gisèle Sapiro, Joseph Jurt, entre d'altres. L'objectiu final és establir les bases de la definició de camp literari internacional i de l'espai intel·lectual europeu.

Seminari 2

La idea d'Europa com a qüestió literària

Estudi de com, a finals del segle XVIII i començaments del XIX, amb el sorgiment definitiu de l'Estat-nació modern, va sorgir també la necessitat d'una definició de cultura europea, una idea de literatura europea que, sense menystenir-la, no fos mer el relleu de l'antiga unitat medieval. Aquest seminari introduirà als estudiants en les diverses temptatives de definir la cultura europea, com a qüestió intel·lectual que articula el llegat il·lustrat i romàntic amb la literatura contemporània a través de nocions com la de *Weltliteratur*, literatura europea, comunitats interliteràries, entre d'altres, en què pensar la literatura esdevé una qüestió intel·lectual decisiva en la formació de l'Europa moderna i contemporània.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

Activitat acadèmica complementària

Seminari: EUROPEISME: PERSPECTIVA DES DE BARCELONA

Desembre de 2018

Lloc: MUHBA Vil·la Joana, carretera de l'Església, 104, Collserola, Barcelona.

<http://museuhistoria.bcn.cat/ca/muhba-villa-joana>

Objectius

Presentació del pensament literari a Catalunya en el marc de la idea d'Europa durant els segles XIX i XX. S'analitzarà el conjunt de reflexions en què els escriptors catalans han fet explícita la seva vocació europeista, com a fonament de la modernitat cultural catalana, tant en les seves relacions amb la resta de les literatures del continent com en la manera de pensar l'evolució la pròpia tradició literària en funció d'una forta consciència europea. Es prestarà especial atenció la mirada dels escriptors catalans viatgers per Europa com un dels puntals d'aquesta textura de les nostres lletres.

Continguts

- Història de l'europeisme.
- Literatura contemporània a Catalunya: aspectes polítics.
- Debats sobre cosmopolitisme i universalisme a Catalunya.
- Periodisme i polítiques culturals modernes i contemporànies.
- Literatura de viatges a Catalunya.
- Internacionalisme literari.

Avaluació

Presentació d'una monografia sobre algun dels aspectes desenvolupats en el mòdul.

Activitats docents i acadèmiques

Seminari 1 Lectures europees:

Seminari: *Carles Riba: poeta europeu*

Professorat: Enric Sullà

L'obra poètica i crítica publicada entre 1943 i 1957 serà examinada en relació no solament amb la situació de la poesia catalana del període, condicionada per la ruptura política, cultural i literària imposada pel franquisme, sinó també, i de manera particular, amb la situació de la poesia i de la crítica europees de l'època, caracteritzada per la crisi de la tradició lírica simbolista i l'empenta de diverses versions de la poètica realista, esdevinguda bandera del progressisme polític. Els problemes fonamentals dins el camp literari català són l'enorme dificultat d'arribar als lectors i el progressiu canvi de la sensibilitat literària que anava aïllant Riba, el qual, però, si feia de mestre dels poetes catalans, en la seva obra dialogava alhora amb el bo i millor de la tradició poètica europea contemporània i amb un cristianisme dramàticament viscut, sacsejat per l'existencialisme.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

Seminari 1.2 Institucions culturals Europeistes: el PEN Club

Professorat: Joan Safont

En aquest Seminari es revisaran successivament diverses institucions culturals barcelonines que han estat un centre d'irradiació del pensament europeista a Catalunya. Aquest curs el dediquem al PEN Club català, fundat en 1922 i encara avui actiu, i que va aglutinar una part important dels escriptors i intel·lectuals catalans amb vocació internacionalista, va impulsar la participació d'escriptors catalans als seus congressos internacionals —amb figures com Joan Estelrich i J. V. Foix com les més significatives—, i va tenir un paper destacat en la vida dels exiliats catalans del 39. En definitiva, un model de compromís intel·lectual i de diplomàcia cultura.

Seminari 2 Frontera i europeisme

Professorat: Àlex Matas, Jan Brugueras

Els espais fronterers són una interrogant crítica, històrica, cultural i literària per a Europa. Sense cruïlles com Alsàcia i Renània, Trieste, Bèlgica, entre d'altres, no s'entén ni el passat ni el futur d'Europa. En el nostre cas tenim un espai com és el que queda d'una banda i l'altra de l'Albera, que malda per no oblidar la seva història i cultura compartida. Els vincles entre el Rosselló, Occitània i Catalunya són tan forts que desafien les limitacions administratives. L'exili català republicà a Perpinyà, Prada de Conflent, Toulouse, Montpel·lier, és una memòria compartida. D'altra banda, autors com Joan Lluís Lluís o Jean-Daniel Beszonoff són per ells mateixos una realitat tangible i amb un gran reconeixement al camp literari català, amb capital a Barcelona.

Seminari 3 La recepció de Roland Barthes a Catalunya

Professorat: Ester Pino

L'obra de Roland Barthes participa tant en la renovació de la crítica literària (la *nouvelle critique*) com en la redefinició de les ciències humanes a la França dels anys seixanta sota el gir estructural. El seu llegat està imbricat a les teories de Sartre, Goldmann, Lévi-Strauss, Foucault, Lacan, Kristeva o Deleuze, però també a les propostes de Brecht i Robbe-Grillet.

Estudiar la seva recepció ens convida també a un doble qüestionament: d'una banda, indagarem els usos que s'han fet de l'obra teòrico-literària barthesiana; de l'altra, resseguirem els posicionaments que s'han fet al voltant de l'obra de Barthes (i, consegüentment, dels seus companys de generació).

Veurem que si bé a l'estat espanyol, principalment des de la universitat, el nom de Barthes ve més marcat per la refutació que per la integració, el camp literari i intel·lectual català sembla prendre'n consciència a finals dels anys seixanta: plataformes editorials (Seix Barral), literàries, artístiques i intel·lectuals (Josep Maria Castellet, Alexandre Cirici) van fer ús de les teories barthesianes per obrir noves possibilitats en la crítica catalana.

Seminari 4

Lectures europees: Joan Ferraté i Gabriel Ferrater

Professorat Marina Porras

Els germans Ferraté(r) —Joan i Gabriel— van significar una aventura intel·lectual doble que es caracteritza, tan en la poesia com en la crítica, per tenir uns horitzons europeus, plens de lectures d'escriptor en altres llengües, amb els quals sovint tenien afinitats. La seva trajectòria intel·lectual els porta a indrets del món. Ferraté, a Cuba i Canada; Ferrater, com a col·laborador d'editorials alemanyes, tots dos grans traductors, formen un tàndem que obliga a rellegir tota una generació literària, i repensar de dalt a baix l'anomenada Escuela de Barcelona.

Activitat acadèmica complementària

Seminari: BARCELONA CIUTAT DE FRONTERA

Lloc: MUHBA Vil·la Joana, carretera de l'Església, 104, Collserola, Barcelona.
<http://museuhistoria.bcn.cat/ca/muhba-villa-joana>

Activitat acadèmica complementària

Seminari: EUROPEISME: PERSPECTIVA DES DE BARCELONA

Lloc: MUHBA Vil·la Joana, carretera de l'Església, 104, Collserola, Barcelona.
<http://museuhistoria.bcn.cat/ca/muhba-villa-joana>

Professor: Antoni Martí

Seminari 1

Europeisme cultural a Catalunya

Professor: Antoni Martí

En aquest seminari s'analitzaran els principals pronunciaments europeistes dels escriptors i intel·lectuals catalans del segle XIX i XX. La fundació de la revista *El Europeo* (1823-1824) per part de Bonaventura Carles Aribau i Ramón López Soler, amb un consell de redacció completat per dos italians: Luiggi Montegia i Fiorenzo Galli i un anglès: C. E. Cook sembla l'oportú punt de partida d'una cronologia i corpus d'estudi que arriba al seu màxim desenvolupament en els anys anteriors a la guerra civil (en tant que punt d'inflexió), que es projecta sobre la resta del segle XX, i que remet als debats sobre Cosmopolitisme i Universalisme, avui encara oberts.

Principals fets, autors i obres a analitzar

- *El Europeo* (1823-1824).
- L'europeisme de Jacint Verdaguer.
- El debat sobre el cosmopolitisme en el tombant de segle.
- L'internacionalisme d'esquerres a Catalunya.
- Modernisme i europeisme.
- Noucentisme i europeisme.
- Institucions culturals europeistes: El "Conferentia Club". El "Pen Club" català.
- La literatura europea: perspectiva des de Catalunya.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

Seminari 2

La mirada del viatger: entre Europa i Catalunya

Professorat: Antoni Martí

Aquest Seminari resseguirà la literatura de viatges que ha tingut Barcelona, i per extensió Catalunya, com a destí i objecte de reflexió, o d'aquella literatura de viatges que, en els seus desplaçaments per tot Europa, han donat els escriptors catalans

Des del segle XVIII fins els nostres dies, les ciutats han estat objecte d'una mirada literària que les ha fornint d'un discurs en què mirar-se, el discurs dels viatgers, que es convertia també en una pregunta: com eren vistes les ciutats, com Barcelona, des de la perspectiva estrangera?

Entre les millors pàgines de la literatura catalana es compten els centenars de reportatges, cròniques i llibres de viatge dels escriptors que van exercir de corresponents a diverses ciutats europees, o que hi van viatjar per raons diverses i en van deixar constància escrita: Santiago Rusiñol, Eugeni Xammar, *Gaziel*, Josep Pla, Josep Maria de Sagarra, entre d'altres. A més a més de fer-se càrrec dels esdeveniments principals en els respectius països visitats, en algunes ocasions immersos en moments decisius de la història europea, en cada crònica aquests escriptors desprenien una lliçó, un matís, una aportació per la construcció reflexiva de la seva ciutat d'origen, Barcelona, on es trobava el seu públic lector, i al qual, a través de la mirada a l'altre, se'ls mostraven camins alternatius per la constitució de la pròpia societat. Els periodistes i escriptors catalans a Europa van ser, d'aquesta manera, un dels motors de l'europeisme cultural català.

Principals fets, autors i obres a analitzar

- Introducció al relat de viatge.
- Precedents al segle XIX. Jpsep Yxart, Jacinto Verdaguer.
- Una referència ineludible: Barcelona-París: Santiago Rusiñol. El París dels periodistes: Josep Pla, *Sobre París i França*. Gaziol: *Diario de un estudiante en París*. El París de l'exili: Sebastià Gasch, *París 1940* i *Etapes d'una nova vida*.
- Josep Pla: un viatger en el temps. Invitació al viatge: *Cartes de lluny*. Pla en la postguerra: *Viaje en autobús* i *Viaje a pie*. El recer stendhalià: *Cartes d'Itàlia*.
- La mirada del corresponsal: Josep Pla: *Rússia; Madrid. Un dietari*.
- La mirada del corresponsal: Eugeni Xammar: [Cròniques des de Berlín (1922-1936)].
- La mirada del corresponsal: Josep Maria de Sagarra: [Cròniques des d'Alemanya (1920-1921)].

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

MÒDUL 3 CIUTATS PER A PENSAR EUROPA

Coordinació: Teresa Rosell
Professorat:
Maria Patricio Mulero Àlex Matas, Borja Bagunyà,
Tomàs Meinhardt, Bernat Padró, Teresa Rosell,

Objectius:

Resulta força evident que ciutats com ara Londres, Berlín o París han estat —o són— capitals gairebé indiscutibles d'Europa, en algun moment, i per raons molt clares. Però la idea d'Europa no s'escriu només des dels grans centres de poder econòmic o polític, sinó que es troba en totes i cadascuna de les seves geografies culturals. Quan aquestes geografies es perceben des de la perspectiva de la literatura, emergeix un altre mapa d'Europa en què hi ha ciutats on la literatura hi ha fet una contribució insubstituïble. Aquest curs vol documentar i reflexionar sobre el paper de ciutats que, des de situacions de complexitat de vegades semblant, però sovint molt més marcada, que la de Barcelona, aporten un llegat de preguntes sobre Europa que convé tenir present per pensar també la nostra ciutat, en tant que ciutat amb una clara vocació europeista.

Aquesta primera edició del Curs Ciutats per a pensar Europa reflexionarà sobre la relació entre literatura, ciutat i idea d'Europa a partir de vuit casos concrets: Weimar, Lviv, Cracòvia, Lisboa, Belgrad, Sarajevo, Trieste, i Barcelona.

Continguts:

Història comparada de les ciutats: perspectiva des de Barcelona

Professorat: Maria Patricio Mulero

Weimar

Professorat: Teresa Rosell / [Antoni Martí](#)

Lisboa

Professorat: Bernat Padró

Belgrad

Professorat: Borja Bagunyà

Sarajevo

Professorat: Borja Bagunyà

Lviv

Professorat: Àlex Matas

Cracòvia

Professorat: Àlex Matas

Sant Petersburg

Professorat: Tomàs Meinhardt

Avaluació

Presentació d'una monografia sobre algun dels aspectes desenvolupats en el mòdul.

Activitats docents i acadèmiques

Història comparada de les ciutats: perspectiva des de Barcelona

---

Professorat: Maria Patricio Mulero

Introducció a la moderna teoria de la ciutat, amb especial atenció a la dimensió literària i crítica de la constitució de l'espai públic. Anàlisi dels processos que constitueixen la modernitat urbana, tant en el seu aspecte material, històric, polític i filosòfic, com en la seva articulació immaterial i simbòlica, amb la literatura i les arts. Història intel·lectual de les ciutats i de la idea de capital cultural vinculat a les grans ciutats europees, amb especial atenció a la idea de capitalitat cultural de Barcelona.

Weimar

Professorat: Teresa Rosell

Estudi d'un dels bressols de la cultura germànica i europea, Weimar, una petita ciutat que va esdevenir centre de pensament durant la fi del segle XVIII i començaments del segle XIX — Herder, Schiller, Goethe,...—. El seu model de centre cultural serà fonamental per entendre la tensió entre França i Alemanya, que tenia en París el model dominant a Europa de capitalitat cultural fins aleshores. Weimar, però, també és una vila situada a escassos kilòmetres d'un dels camps de concentració i extermini del nazisme.

Trieste

Professorat:

Considerada com una de les cruïlles de la identitat cultural europea, des de la seva època de port de l'imperi austro-hongarès fins a l'actualitat italiana, aquest seminari s'endinsarà en la tradició literària, en diverses llengües, d'una ciutat que ha estat travessada per la història sencera d'Europa. Autors com Italo Svevo, Giani Stuparich, Scipio Slataper, l'estada de James Joyce, Umberto Saba, Roberto Bazlen, fins als actuals Marisa Madieri i Claudio Magris, donen a aquesta ciutat un caràcter excepcional en el context del conjunt d'Europa, i constitueix una de les seves preguntes obertes.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

Cracòvia

Professorat: Àlex Matas

El centre històric de Cracòvia, segons les seves diverses remodelacions, il·lustra la complexitat històrica i cultural d'un país cruïlla, Polònia, que ha patit la influència agressiva dels Imperis del seu entorn geogràfic d'Àustria, Prússia i Rússia. Cracòvia, a més, és una ciutat cabdal per entendre els fenòmens més transcendents de la història europea del segle XX. D'una banda, és una ciutat propera a Auschwitz, rellevant pels interessos ideològics del nazisme respecte a l'Europa Central i de l'est. D'altra banda, acull Nowa Huta, una ciutat de nova planta soviètica, exemple màxim dels interessos urbanístics pel comunisme.

Lviv

Professorat: Àlex Matas

La ciutat ucraïnesa de Lviv és al centre de la tradicional regió transfronterera de Galitzia, una zona del centre d'Europa on tradicionalment hi ha hagut una forta presència de la cultura jueva, avui situada entre els territoris de Polònia, Ucraïna, Romania i Eslovàquia. La ciutat de Lviv i Galitzia en general, sobre la que han escrit autors europeus tan rellevants com Bruno Schulz o Adam Zagajewski, roman avui com un exemple de la difícil preservació de la memòria jueva del continent. Les successives intervencions en el territori de les invasions poloneses, alemanyes, soviètiques o del mateix nacionalisme ucraïnès han contribuït a l'oblit d'una part cabdal de la història d'Europa.

Lisboa

Professorat: Bernat Padró

Lisboa, capital perifèrica, constitueix un eix problemàtic a l'hora de pensar Europa: el seu passat colonial traça vincles amb Amèrica i Àfrica en el marc de la lusofonia, alhora que la pregunta per l'encaix de Portugal a Europa exigeix una reflexió prèvia sobre el seu encaix a la Península Ibèrica. L'iberisme portuguès, defensat fonamentalment per escriptors, en ocasions com a forma d'antieuropeisme, ha concebut la península com a espai de diàleg entre les seves cultures. La sessió abordarà aquestes qüestions, partint de les *Conferències Democràtiques do Casino* (1871), organitzades pel poeta Antero de Quental i amb la participació, entre d'altres, d'Eça de Queirós, que van constituir una reflexió sobre la necessitat d'uropeïtzar el país; per arribar al cosmopolitisme paradoxal de Fernando Pessoa.

Belgrad-Sarajevo

Professorat: Borja Bagunyà

Estudi d'una de les ciutats més representatives, en la seva complexitat política, religiosa i literària, de l'Europa de l'Est, escenari d'episodis definitoris de la història contemporània —des de l'assassinat de Francesc Ferran d'Àustria fins al setge sagnant de la Guerra de Bòsnia, als anys noranta— i espai privilegiat per a pensar l'Europa dels Balcans. Aquest seminari analitzarà l'evolució dels camps intel·lectual i literari en l'era comunista, el període anterior a la Guerra de Bòsnia i la situació posterior al conflicte, en què l'eclosió de la religió, la pregunta per la identitat nacional i el debat sobre la tradició literària han jugat —i juguen— un paper fonamental.

Sant Petersburg

Professorat: Tomàs Meinhardt

Considerada com una de les cruïlles de la identitat cultural europea, però capital simbòlica russa, a l'ombra actualment de Moscou, la seva història sintetitza la convulsa història europea dels darrers tres segles, tot començant pel seu estranyíssim origen urbà, passant per la seva relació amb els *expatriats* francesos del 79, fins arribar als canvis de nom al llarg del segle XX o l'*habitació i mitja* en què va començar a escriure Joseph Brodsky.

Tan pel que fa a la literatura russa, com per la resta de les literatures occidentals, les *Memòries del Subsòl* de Sant Petersburg són una clau per a entendre —sense eufemismes, i amb moments de gran literatura—, la història subterrània d'Europa.

MÒDUL 4 HISTÒRIA CULTURAL DEL SEGLE CURT

Coordinació: Teresa Rosell
Professorat:

Teresa Rosell, Maximiliano Fuentes, Ester Pino Neus Penalba

Objectius:

Presentació de l'impacte dels principals esdeveniments històrics europeus i mundials del segle XX, les dues guerres mundials i les seves conseqüències, des de la perspectiva dels escriptors i intel·lectuals catalans. El període que va de 1914 a 1945 registra nombrosos fets que arriben a fer pensar, segons alguns autors —com per exemple Eugeni d'Ors—, en una mena de Guerra Civil Europea.

A banda de la transcendència de les dues conteses bèl·liques i les seves conseqüències geopolítiques, en aquests anys es produeix una redefinició total de la idea de cultura europea, de la idea mateixa de cultura, i es redefeix també la figura mateixa de l'intel·lectual, enmig d'una crisi de la idea mateixa de racionalitat compartida. Per tant, el seguiment des de Catalunya, dels debats i polèmiques propis d'aquesta transformació constitueix un dels eixos d'aquest seminari.

Continguts:

- Història intel·lectual d'Europa durant la Primera guerra mundial.
- El debat intel·lectual en el període d'entreguerres.
- Decadència d'Occident i crisi de l'esperit europeu.
- Humanisme, nou humanisme i revolució conservadora a Europa i a Catalunya.
- Els encontres intel·lectuals europeus i el paper de la Societat de Nacions.
- Història intel·lectual d'Europa durant l'ascens dels totalitarismes.
- La Guerra Civil en perspectiva europea: George Orwell a Catalunya.
- La Segona Guerra Mundial: posicionaments intel·lectuals.
- Els escriptors catalans als camps nazis.
- L'exili literari català.
- L'uropeisme de la literatura catalana en una Europa dividida.

Avaluació

Presentació d'una monografia sobre algun dels aspectes desenvolupats en el mòdul.

Activitats docents i acadèmiques

Seminari 1

Catalunya, la “Guerra Gran” i la Crisi de l’Esperit Europeu

Professorat: Maximiliano Fuentes / Ester Pino (Gaziel 1914)

El període que va de l’esclat de la Primera Guerra mundial al començament de la Segona Guerra mundial marca un parèntesi, en el qual s’inscriu un lapse de pau, però de grans tensions, en què la solidesa del camp intel·lectual i literari català coincideix amb alguns esdeveniments polítics, nacionals i europeus, de la més gran importància. La primera guerra mundial —que va ser seguida amb molta atenció des de la neutralitat de Barcelona, on s’instal·len alguns escriptors i artistes estrangers—, les conseqüències de la revolució soviètica, l’ascens del feixisme a Itàlia i, després, a Espanya, del nazisme a Alemanya.

L’ombra de Charles Maurras —a França i a Catalunya—, la revista aliadòfila *Iberia*, el Tractat de Versalles, la crisi de la República de Weimar i la Revolució conservadora, les polèmiques sobre “Art i Moral” i sobre la “Novel·la catòlica”, als anys vint, l’anomenada Crisi de l’Esperit Europeu (o la Decadència d’Occident), el Comitè d’Amics de la Unitat Moral d’Europa, els debats intel·lectuals de Pontigny, els *entretiens* de l’Institut International de Coopération Intélectuelle, les propostes pacifistes de Romain Rolland, etc. Tot plegat va comptar amb un seguiment i participació clars per part de diversos intel·lectuals catalans: Eugeni d’Ors (*Lletres a Tina*), Gaziel (*Diario de un estudiante en París*, *El ensueño de Europa*), Eugeni Xammar (*L’ou de la serp*), entre d’altres.

Seminari 2

Catalunya i la Segona Guerra Mundial

Professorat: Teresa Rosell

Quan comença la Segona Guerra mundial, des de Catalunya s’esperava una intervenció de les potències aliades, que no va produir-se, malgrat que la Guerra Civil n’havia estat un preludi sagnant. Cal, doncs, revisar la continuïtat cultural entre l’una i l’altra, amb especial atenció a la representació literària de les disputes ideològiques en pugna arreu del continent, que inclou la reflexió sobre els camps de concentració i extermini nazis, a la qual la novel·la de Joaquim Amat-Piniella *K.L. Reich*, el testimoniatge d’Otilia Castellví a *De les txeques de Barcelona a l’Alemanya nazi*, o els treballs de Montserrat Roig a *Els catalans als camps nazis* van fer una important contribució.

Seminari 3

Catalunya-Europa: debats durant la dictadura franquista (1939-1975)

Professorat: Antoni Martí

Un cop acabada la segona guerra mundial, comença un parèntesi cultural i polític que, en realitat, no es tancarà fins la caiguda del mur de Berlín i la desintegració de la Unió Soviètica. En aquells anys, el memorialisme i l’assaig a Catalunya esdevé un fons de reflexió sobre la dimensió cultural europea amb cert pòsit amarg, però que també mostra un esforç, per part de molts autors, de no perdre la perspectiva europea en la seva reflexió i mantenir-se informats de l’evolució del pensament a la resta d’Europa, malgrat les innegables dificultats. Així, les reflexions sobre la situació i definició d’Europa entre la fi de la Guerra i la *guerra freda* estan presents en autors com el darrer Eugeni d’Ors, Joan Fuster, tot comentant en els seus primers assaigs els debats sobre

Europa als anys quaranta, el primer Jaume Vicens Vives, Josep Ferrater Mora, Gaziel, Maurici Serrahima, etc, que cal llegir atentament per tal de trobar l'enllaç necessari entre dues èpoques de l'europeisme a Catalunya.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

Seminari 4 Perspectiva des de l'exili literari

L'exili literari català

Professorat: Teresa Rosell

Algunes de les principals obres de la literatura catalana del segle XX són textos d'exili: Carles Riba, Josep Carner, Pere Calders, Mercè Rodoreda, Josep Maria Corredor, Pere Quart, Xavier Benguerel, Avel·lí Artís-Gener, entre tants d'altres, permeten afirmar que l'exili és una de les textures que fa intel·ligible la literatura catalana. Una poètica de l'exili cultural a Europa no pot prescindir de les seves pàgines, que ens pertoca posar en perspectiva. Necessàriament, aquest exili haurà de ser estudiat en una perspectiva múltiple, que implica tant Europa com Amèrica, però també en tant que una tradició de pensament europeista que, desencaixada per l'exili, resulta doblement desplaçada. Aquest seminari es dedicarà al comentari d'algunes d'aquestes obres principals, en el marc d'una experiència històrica col·lectiva que, en el cas català, resulta determinant.

Seminari: Mercè Rodoreda a l'exili

Professorat: Neus Penalba

Mercè Rodoreda va escriure la part més important de la seva obra a l'exili en una llengua que amb prou feines sentia parlar. En aquest seminari analitzarem com en la literatura de Rodoreda l'exili no apareix com a tema elegíac, sinó que depassa tota condició temàtica per esdevenir un mecanisme central i més sofisticat de les seves narracions que es pot rastrejar en el tipus d'enunciació de moltes de les seves obres, com també en els relats i les novel·les de caire més fantàstic. D'altra banda, analitzarem com la tornada de Rodoreda a Catalunya i el seu retir a Romanyà de la Selva repeteix d'alguna manera un exili. Veurem en definitiva en quina mesura la trajectòria de Rodoreda com a escriptora és paradigmàtica del camp literari català de la preguerra, la postguerra i la democràcia.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

LA LITERATURA COMPARADA I CATALUNYA

Coordinació: Teresa Rosell
Professorat:

Objectius:

Presentació de la recepció i desenvolupament, des de la perspectiva catalana, de les propostes de la Literatura comparada; revisió dels precedents del comparatisme a Catalunya, les aportacions dels primers comparatistes explícitament acadèmics, i revisió del paper de la Literatura Comparada en la crítica i en la història literària en el nostre àmbit.

S'analitzarà el paper de les traduccions en la constitució d'una tradició cultural, i el lloc de la traducció i de la comparatística implícita en l'activitat dels principals escriptors i crítics catalans. A la llum d'aquestes i d'altres aspectes, s'establirà una comparació amb contextos culturals semblants al català, o que poden ajudar a clarificar la seva posició en un marc europeu caracteritzat per la complexitat de les nocions de centre i perifèria.

Continguts:

- Història de la literatura a Catalunya.
- La literatura comparada a Catalunya: recepció, propostes i debats.
- Història intel·lectual dels estudis literaris.
- Traducció i camp literari a Catalunya.
- Traducció i literatura comparada.
- L'Europa de les traduccions.
- Processos d'interliterarietat.
- Comparació del cas català amb d'altres casos anàlegs o semblants a Europa.

Avaluació

Presentació d'una monografia sobre algun dels aspectes desenvolupats en el mòdul.

Activitats docents i acadèmiques

Seminari 1

La Literatura Comparada a Catalunya

NO s'imparteix en aquest curs

1 Introducció: La Literatura Comparada

Professorat: Antoni Martí Monterde

- 1. Introducció: els orígens de la *Weltliteratur* i de la Literatura Comparada.
- 2. La història canònica de la Literatura Comparada: de crisi en crisi.
- 3. El mètode de la Literatura Comparada.
  - 3.1. Què és comparar?, què es compara?
  - 3.2. És possible una història comparada de les literatures?
- 4. Tot és global: globalització i literatures (i la literatura del món)
  - 4.1. Literatures nacionals, literatures minoritzades.
  - 4.2. La literatura mundial.
- 5. El cànon i els clàssics.
  - 5.1. El debat sobre el cànon com a símptoma.

2 Discursos i pràctiques comparatístiques en la cultura catalana

---

Activitat acadèmica extraordinària

El curs 2015-2016 va realitzar-se una primera edició del **Simposi internacional Comparatistes sense comparatisme. La literatura Comparada a Catalunya.**

El curs 2017-2018 va fer-se la segona edició d'aquesta revisió de la Història de la Literatura Comparada a Catalunya, del qual el programa de la segona part d'aquest mòdul se'n considera part.

Aquest curs 2018-2019, aquest mòdul consisteix en la tercera edició del **Simposi internacional Comparatistes sense comparatisme. La literatura Comparada a Catalunya + activitat complementària.**

NO s'imparteix en aquest curs

Seminari 1

Història de la Literatura Comparada a Catalunya

Professor: Antoni Martí

Història de la Literatura comparada a Catalunya. Estudi de les principals aportacions que s'han fet des de Catalunya al sorgiment i difusió dels estudis literaris i culturals d'abast supranacional, en una perspectiva europea. Precedents i debats teòrics i conceptuals de la Literatura Comparada a Catalunya.

Els precedents al segle XIX: Manuel Milà i Fontanals i la història de la literatura. El comparatisme implícit: Maragall, Ors, Foix, Riba. El debat sobre la novel·la com a debat comparatista. La recepció del comparatisme europeu a Catalunya: lectors de la *Revue de Littérature Comparée* i de *Helicon*. La Literatura Comparada: primers referents a Catalunya: J-J. A. Bertrand i l'Institut Français. El primer comparatista explícit: Ramon Esquerra. Comparatistes europeus a Catalunya: les conferències a Barcelona de Karl Vossler i Ernst Robert Curtius. Eugenio D'Ors en 1938, contra el comparatisme: "Humanidades y literatura comparada". Joan Fuster i la crítica de la literatura comparada.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

Seminari 2

El paper de les traduccions

Professorat:

Aquest seminari es dedica a l'anàlisi del paper de les traduccions en la constitució de la cultura pròpia. El català és una de les llengües a les quals més és traduït, proporcionalment a la seva població i al seu camp editorial. I, en castellà, també és un centre editorial de primera magnitud, pel que fa a la traducció literària. Quines obres es tradueixen, en cada moment, en quines editorials, per quins traductors, a proposta de qui, amb quina fortuna, són preguntes comparatistes a partir de les quals es pot escriure, d'una manera diferent, la història d'una literatura.

Alguns dels més importants autors catalans del segle XX s'han dedicat a la traducció literària de manera tan profunda que pot afirmar-se que, sense aquesta tasca, la seva pròpia obra no seria pas la mateixa: Joan Maragall, Josep Carner, Carles M. de Cerdà, Josep Maria de Sagarra, Joan Sales, Llorenç Villalonga, Joan Fuster, Gabriel Ferrater, Feliu Formosa, entre molts d'altres.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

MÒDUL 6
LA CULTURA CATALANA,
ENTRE EUROPA I AMÈRICACoordinació: xxx
Professorat: Bernat Padró, Carlos Acevedo, Artur Palaudarias**Objectius:**

Estudi comparatiu dels principals fets culturals ibèrics i americans que prenen forma o que tenen alguna implicació a Catalunya, com a conseqüència directa o indirecta del seu europeisme o en relació amb aquest. S'analitzaran diversos fets que tenen clarament aquesta doble implicació: la relació amb la literatura americana, especialment d'Amèrica del Sud, i el paper clau de Barcelona en alguns dels seus fets més rellevants; la proposta iberista sorgida al segle XIX i desenvolupada fins ben entrat el segle XX, com a alternativa cultural a l'articulació estatal existent; i les apel·lacions al diàleg cultural com a constant de les relacions Catalunya-Espanya.

Catalunya —amb un paper especial de Barcelona— ha estat l'escenari d'un diàleg —de vegades discussió— entre dues grans literatures: la literatura catalana i la literatura espanyola. Les tensions de la crisi de fi de segle, especialment la relació entre Maragall i Unamuno, són el rerefons de l'apel·lació al diàleg de literatures com una de les constants interpretatives de les relacions entre Catalunya i Espanya, però també a la realitat literària catalana, amb episodis significatius com els congressos de Poesia dels anys cinquanta, la crida al diàleg entre Ridruejo i Carles Riba, les aportacions de *Cuadernos para el Diálogo*, el paper de Salvador Espriu, la mirada de José Luís Aranguren, etc. Aquest seminari recollirà les relacions i intel·lectuals entre aquestes dues literatures, l'espanyola i la catalana, en els moments en què es dona de manera explícita aquesta consciència problemàtica del diàleg.

Continguts:

- Internacionalitat literària
- Relacions entre literatura catalana i altres literatures: aspectes americans
- Història intel·lectual i literària de l'iberisme
- Debats i polèmiques intel·lectuals entre Catalunya i Espanya

Avaluació

Presentació d'una monografia sobre algun dels aspectes desenvolupats en el mòdul.

Activitats docents i acadèmiques

Seminari 1

L'Iberisme

Professor: [Bernat Padró](#)

A partir del darrer terç del segle XIX, amb les propostes d'Ignasi Ribera i Rovira, les relacions entre Catalunya i Portugal plantegen una alternativa al marc nacional espanyol i una proposta cultural i política de voluntat internacionalista. Es tracta d'un precedent de debats polítics concrets que posteriorment tindran una importància decisiva —com ara el diàleg iberista d'Unamuno i Maragall, o en la *Trilogia ibèrica* de Gaziel—, però que també contindran plantejaments teòrics ben rellevants en el marc de la supranacionalitat i interliterarietat de diversos conjunts culturals europeus.

Seminari 2

Barcelona, capital de la literatura Llatinoamericana? (1890-1975 [1982])

Professor: [Carlos Acevedo Fiore](#) / [Bernat Padró](#)

A finals del segle XIX, entre Barcelona i diverses ciutats americanes, especialment d'Amèrica del Sud, s'ha establert un diàleg cultural que responia a una estreta relació política i econòmica. Des dels viatgers als industrials, des dels emigrants als exiliats, les relacions amb la literatura llatinoamericana ha passat per diverses formes i fases. Una d'aquestes fases és la constitució de Barcelona com un referent del camp editorial en llengua castellana, sense el qual no s'expliquen alguns fenòmens de la literatura llatinoamericana dels darrers cinquanta anys.

A partir dels anys seixanta del segle XX, a Barcelona es troben nombrosos escriptors llatinoamericans, no tots vinculats al famós *Boom*. De fet, la gran renovació de la prosa en llengua castellana d'aquell moment té Barcelona com a seu. Aquest Seminari aprofundirà en la posició d'aquells escriptors a la Barcelona dels darrers anys del Franquisme, les seves conseqüències en el camp literari, editorial i cultural català.

Seminari 3

Barcelona-USA

Professor: [Artur Palaudarias](#)

La relació entre Catalunya i els Estats Units és força plena de prejudicis i malentesos. Però és tan important com la que manté amb Amèrica del Sud. En aquest seminari farem una primera aproximació a través de l'estudi de dues situacions concretes:

- La Guerra Freda i l'Institut d'Estudis Nord-americans de Barcelona.
Professor: [Artur Palaudarias](#).
- Josep Pla a Nova York.
Conferència oberta al públic a càrrec d'Antoni Martí Monterde.

Seminari 3

Literatura de viatges: Autors catalans a Iberoamèrica

Professor: [Antoni Martí](#)

La literatura de viatge ha adoptat en el cas de la literatura catalana diverses formes, a banda de les tradicionalment orientades cap a l'escriptura del jo, moltes de les quals vinculades al periodisme literari i a l'exili. Aquesta diversitat permet trobar, en el corpus d'aquesta assignatura, alguns dels escriptors catalans més importants que, bé esporàdicament o com una textura constant en les

seves obres, s'hi han trobat en aquesta posició d'escriptura. Les geografies de la literatura de viatges catalana inclou el conjunt d'Europa, Àfrica i Àsia, la Polinèsia, i també el cas que ens ocupa: Amèrica del Nord i del Sud. Amb especial atenció a ciutats clau com ara Madrid, Nova York o Buenos Aires. Tot plegat permet cobrir els diversos aspectes d'un gènere literari generalment desatès per la crítica en la seva especificitat, però imprescindible des del punt de vista de la literatura comparada, i amb obres com les de Santiago Rusiñol, Josep Maria de Sagarra Gaziol i Josep Pla sense les quals no es pot concebre l'evolució de la literatura catalana en relació a les grans ciutats ibèriques i americanes. També s'analitzarà l'excel·lent, però fecunda, literatura de viatges d'autors americans a Catalunya, com ara Rubén Darío.

Aquest seminari no s'imparteix en el curs 18-19

ESTRUCTURA ACADÈMICA

Postgrau I Història Intel·lectual de Barcelona

MÒDUL 1 (TRONCAL) HISTÒRIA COMPARADA DELS INTEL·LECTUALS

- Història comparada dels intel·lectuals, principis i conceptes
- La idea d'Europa com a qüestió literària

MÒDULS COMPLEMENTARIS

Mòdul 2 Barcelona: camp literari i mirada urbana (1800-1906)

- Debat urbà com a debat intel·lectual a Barcelona, (s. XIX-XX)
- Fi de segle a Barcelona: corrents i debats polítics, artístics i literaris (1890-1905)
- El teatre com a debat social a la Barcelona de la fi de segle

Mòdul 3 Camp literari i camp intel·lectual a Barcelona I (1890-1931)

- La irrupció de l'Intel·lectual (1898-1921)
- El periodisme literari i Barcelona

Mòdul 4 Camp literari i camp intel·lectual a Barcelona II (la República i la Guerra Civil)

- La República i les Lletres (1931-1936)
- La batalla dels intel·lectuals (1936-1939)

Mòdul 5 Barcelona i la cultura durant el franquisme

- Barcelona durant el primer franquisme (1939-1960)
- Cultura en transició: (1960-1975[1982]) entre l'*engagement* i la cultura de masses

Mòdul 6 (COMÚ) La cultura catalana, entre Europa i Amèrica

- Barcelona-Amèrica (1890-1975)
- L'iberisme
- Literatura de viatges

Postgrau II Història de l'europeisme cultural a Catalunya

MÒDUL 1 (TRONCAL) HISTÒRIA COMPARADA DELS INTEL·LECTUALS

- Història comparada dels intel·lectuals, principis i conceptes
- La idea d'Europa com a qüestió literària

MÒDULS COMPLEMENTARIS

Mòdul 2 Europeisme cultural a Catalunya

- Europeisme i literatura catalana.
- Barcelona, ciutat de frontera.
- La mirada del viatger: entre Europa i Catalunya

Mòdul 3 Ciutats per a pensar Europa

- Capitals culturals: perspectiva des de Barcelona
- Weimar
- Lisboa
- Brussel·les
- Belgrad-Sarajevo
- Cracòvia
- Lviv
- Sant Petersburg

Mòdul 4 Història cultural d'un segle curt

- Catalunya i la Guerra Gran
- Catalunya i la Segona Guerra Mundial
- Catalunya-Europa: debats durant la dictadura franquista (1939-1975)
- Perspectiva des de l'exili literari

Mòdul 5 La Literatura comparada i Catalunya

- Història de la Literatura Comparada a Catalunya
- El paper de les traduccions
- Contextos europeus comparables al català.

Mòdul 6 (COMÚ) La cultura catalana, entre Europa i Amèrica

- Barcelona-Amèrica (1890-1975)
- L'iberisme
- Literatura de viatges

Estructura modular

El Màster està format per dos postgraus que poden cursar-se de manera independent, al llarg d'un o més anys.

També poden anar cursant-se mòduls de manera independent, durant diversos anys, fins assolir el número de crèdits ECTS exigít per assolir el títol de Postgrau. Si s'opta per aquesta fórmula, en arribar als 50 crèdits superats, es permetrà la inscripció del Treball de Final de Màster.

Els mòduls poden matricular-se de manera independent, segons l'eventual oferta específica de cada curs, amb titulació pròpia per a cada mòdul.

El número total de crèdits de cada Postgrau és 30, que s'han de cursar de la següent manera:

2 mòduls troncal	(2x5 crèdits ECTS)	10 ECTS
4 mòduls complementaris	(4x5 crèdits ECTS)	20 ECTS
Possibilitat de reconeixement de crèdits: màxim, 5; (de l'altre postgrau).	(0-5 crèdits ECTS)	0-5 ECTS
TOTAL		30 ECTS

Les eventuales activitats optatives seran triades de l'altre postgrau del Màster. Excepcionalment, i previ informe favorable del Coordinador, podran ser cursades dins d'aquests Postgraus assignatures de Màsters Oficials de la Universitat de Barcelona amb especial afinitat amb els continguts del respectiu Postgrau.

El títol de Màster s'assoleix si, després de cursats satisfactòriament els dos postgraus complets, es realitza un **Treball de Final de Màster**, de 10 crèdits ECTS, dirigit i avaluat per un dels professors del programa.

POSTGRAU I	30 ECTS
POSTGRAU II	20 (+10 troncal) ECTS
TFM	10 ECTS
TOTAL MÀSTER	60 ECTS